

Åklagarmyndigheten
Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål
Chefsåklagare Mats Palm
Box 6202
200 11 Malmö

Stockholm 2009-11-11

Polisanmälan om bristfällig miljöinformation

Felaktiga uppgifter om förekomst av ftalaterna DBP och DEHP, två välkänt hälsofarliga ämnen, i plastsandaler som säljs till konsumenter

En av Naturskyddsforeningens anställda köpte den 22 april 2009 in ett par plastsandaler av märket Björn Borg i Euro Sko Sverige AB:s butik på Backaplan i Göteborg. Den 18 juni tillfrågades Euro Sko Sverige AB och Björn Borg Footwear AB per e-post om skorna innehöll något av de ämnen som ingår i EU:s så kallade kandidatlista för farliga kemikalier.

Enligt REACH-förordningen, som gäller som svensk lag, är försäljare skyldiga att svara på frågor om förekomster av ämnen som ingår i kandidatlistan inom 45 dagar.

Björn Borg Footwear AB svarade inte, trots den lagstadgade svarsskyldigheten i REACH-förordningen. Euro Sko genmälde per e-post den 30 juni att de frågat Björn Borg, och att Björn Borg svarat att produkten var helt fri från sådana ämnen. Denna information var felaktig.

För att kontrollera förekomsten av miljögifter har analysföretaget Swerea IVF på uppdrag av Naturskyddsforeningen undersökt sandalerna. Det visade sig att sandalerna innehöll DBP och även DEHP – båda uppförda i just kandidatlistan. Det rosa band av plast som löper över själva sandalen innehöll hela 8,40 viktprocent DBP, som är klassificerat som reproduktionstoxiskt (kategori 2; möjlig risk för nedsatt fortplantningsförmåga; kan ge foster-skador).

Naturskyddsforeningen anmäler därför bolagen för att inte ha svarat respektive för att ha uppgivit falska uppgifter i strid mot skyldigheten att informera om ämnen i varor enligt REACH-förordningen Artikel 33, som är straffsanktionerad genom miljöbalken 29 kap. 6 §. Foreningen anser att brottet bör bedömas som grovt med beaktande av halterna av de hälsofarliga ämnena, allmänfaran och bolagens uppsåtliga alternativt grovt vårdslösa brist på tillhandahållande av information respektive tillhandahållande av felaktig information.

Anmälare:	Naturskyddsforeningen Box 4625 116 91 Stockholm	Ombud:	Oscar Alarik Tel: 08-702 65 39 E-post: oscar.alarik@naturskyddsforeningen.se

Anmälan avser: Björn Borg Footwear AB	Euro Sko Group Sverige AB
Bäckgatan 36	Magasinsgatan 35
432 25 Varberg	434 37 Kungsbacka
Org. nr: 55628057-4601	Org. Nr: 556549-4175

Redogörelse för händelseförloppet

Den 22 april 2009 köpte Frida Hök, anställd på Naturskyddsföreningen i Göteborg, in ett par sandaler av märket Björn Borg i Euro Sko Sverige AB:s butik på Backaplan i Göteborg. Sandalerna var ett par så kallade flip-flops med ett rosa band som löper över tårna på oversidan av skorna. Sandalerna hade brun sula och logotypen ”Björn Borg” skrivet i rosa. Kvittot var numrerat nr 7191 och bar texten ”31991502 BJÖRN BORG 9019999 38” (Bilaga 2).

Inköpet gjordes som en del i Naturskyddsföreningens fortlöpande undersökningar av farliga kemikalier i konsumentprodukter. Förutom Björn Borg-sandalen köptes ett antal andra plastskor in i Sverige och andra länder. Resultaten finns redovisade i rapporten ”Kemikalier in på bara skinnet, plastskor från hela världen” (Bilaga 3).

Den 18 juni 2009 skickade Frida Hök meddelande från sitt personliga e-postkonto till Euro Sko med följande fråga, för att utröna om sandalerna innehöll några skadliga ämnen (se kopia av e-post Bilaga 4). Meddelandet skickades till info@eurosko.se, den adress som e-post automatisk skickas till från formuläret på sidan som man kommer till om man väljer ”kontakta oss” på Euro Sko AB:s webbsida www.eurosko.se.

”Hej! För någon vecka sedan handlade jag ett par Björn Borg flip-flop på Eurosko på Backaplan i Göteborg. De ha brun sula (med rosa Björn Borg text) och rosa ”band” över foten. Nu undrar jag om de här skorna innehåller något av de ämnena som finns på kandidatlistan i REACH. Tack för hjälpen! Vänliga Hälsningar Frida Hök”

Ett exakt likalydande meddelande skickades samma dag till info@bjornborgfootwear.se, den e-postadress konsumenter hänvisas till på webbsidan www.bjornborgfootwear.se. Något svar erhöles aldrig från Björn Borg Footwear AB.

Några dagar senare mottog Frida Hök ett meddelande från Ann-Sofie Laursen, inköpskoordinator på Euro Sko, där hon bad Frida Hök skicka artikelnummer alternativt en bild. Inköpskoordinatorn uttryckte också att hon inte kände till kandidatlistan.

Frida Hök svarade i ett E-post daterat den 26 juni 2009 att REACH är den europeiska lagstiftningen gällande kemikalier, och vidarebefordrade de uppgifter som stod på kvittot (se ovan).

30 juni 2009 mottog Frida Hök ett nytt meddelande där Euro Sko AB:s inköpskoordinator uppgav följande:

”Hejsan Frida, Jag är ledsen för mitt något sena svar. Eftersom vi har köpt produkten från Björn Borg ville jag dubbel kontrollera med dom först och enligt Björn Borg är produkten helt fria från ämnena på reach listan. Ha en bra sommar och hoppas du är nöjd med sandalerna! Mvh Annsofi Hälsningar Ann-Sofi Laursen Inköpskoordinator/ Buying Coordinator”

Analys av sandalen

Sandalen lämnades till Swerea IVF för kemisk analys. Ett antal olika tester utfördes på sandalens plastband. Swerea IVF redogör närmare för analysmetoderna i Naturskyddsförningens rapport sid 19 (Bilaga 3).

Analysresultaten från Swerea IVF visade att remmen i Björn Borg-sandalen innehöll inte mindre än 8,40 viktprocent DBP¹ (dibutylftalat) och 0,36 procent DEHP² (dietylhexylftalat) (Se Bilaga 5 och 6).

Lagrum

REACH-förordningen är en EG-rättsakt om kemikalier som gäller som svensk lag sedan den 1 juni 2007, då den ersatte stora delar av den äldre svenska kemikalielagstiftningen. En EG-förordning är en EG-rättsakt som inte behöver – och inte heller får – omstöpas till nationell lag. En EG-förordning som REACH gäller alltså som svensk lag.

REACH-förordningen innehåller regler om utpekande av särskilt farliga ämnen, s.k. SVHC (substances of very high concern), som ska tillståndsprövas. Identifieringen av SVHC sker genom en särskild procedur fastlagd i artikel 57 och 59, vilken bland annat inbegriper fastställande av den så kallade ”kandidatlistan” över ämnen som kandiderar för tillståndsprövning.

Kandidatlistan publicerades den 28 oktober 2008 av EU:s kemikaliemyndighet ECHA, och finns bland annat utlagd på kemikalieinspektionens webbplats. Kandidatlistan innehåller två av de miljögifter som återfanns i Björn Borg-sandalen, nämligen ftalaterna DBP och DEHP (Bilaga 7 och 8).

Enligt REACH-förordningen artikel 33 gäller en rad särskilda informationsregler för näringsidkare som hanterar ämnen som tagits upp på kandidatlistan. Dessa regler gäller också de bolag som handlat och salufört sandalerna i fråga:

- Alla som tillverkar, importerar, distribuerar eller säljer en vara som innehåller mer än 0,1 viktprocent av ämnet är skyldiga att tillhandahålla sina kunder sådan information att varan kan hanteras på ett säkert sätt. Denna information ska åtminstone omfatta ämnets namn,
- Informationen ska alltid lämnas till kunder som använder varan i sin industriella verksamhet eller använder varan yrkesmässigt,
- Konsumenter har på begäran rätt att från tillverkare, importörer, försäljare med flera av varan få motsvarande information kostnadsfritt inom 45 dagar.

Enligt Kemikalieinspektionen och regeringen ska halten 0,1 viktprocent ”beräknas som förhållandet mellan ämnets vikt och vikten hos sådana individuella varor, delar eller material som ingår i en sammansatt vara. För en sammansatt vara som består av flera delkom-

¹ DBP – Dibutylftalat, CAS-nummer: 84-74-2, EINECS-nummer: 201-557-4

² DEHP – Di(etylhexylftalat), CAS-nummer: 117-81-7 EINECS-nummer: 204-211-0

ponenter ska utgångspunkten således vara vikten hos den enskilda komponent som innehåller ämnet och inte totalvikten hos den sammansatta varan.”³

Den relevanta halten av miljögifterna DBP och DEHP anger ämnenas andel av det rosa bandet, och därmed står det helt klart att informationsskyldigheten i artikel 33 är aktiverad.

Enligt Naturskyddsföreningens mening har därigenom Björn Borg Footwear AB och Euro Sko AB brutit mot åtminstone rätten för konsument att få information inom 45 dagar. Euro Sko AB har förmedlat direkt felaktig information, och Björn Borg Footwear genom att helt underlåta att svara på Frida Höks förfrågan inom 45 dagar.

Det är dessutom troligt att Björn Borg Footwear gjort sig skyldig till ytterligare en överträdelse av artikel 33, nämligen genom att förmedla fel uppgifter till sin köpare Euro Sko Sverige AB.

Miljöbalken 29 kap. 6 § punkt 5 (c) innehåller straffsanktion för brott mot REACH-förordningen Artikel 33:

För bristfällig miljöinformation döms till böter eller fängelse i högst två år den som med uppsåt eller av oaktsamhet (...)

5. i fråga om kemiska produkter bryter mot en bestämmelse i förordning (EG) nr 1907/2006 genom att (...)

(c) låta bli att tillhandahålla en mottagare eller konsument information om namn på ett ämne som ingår i en vara enligt kraven i artikel 33.

Naturskyddsföreningen anser att bolagen genom sitt förfarande gjort sig skyldiga till bristfällig miljöinformation, och att innehållet i de meddelanden som skickats till Frida Hök tyder på uppsåt eller i vart fall grov oaktsamhet. Åtminstone bolaget som svarade var informerat om vilka regler som åsyftades, och uppgiftslämnaren uppbar en hög position inom bolaget som rimligtvis innebär tillräckliga befogenheter för att få fram korrekt information.

I förarbetena markeras att lagstiftaren ser allvarligt på överträdelser av informationsplikten:

”Inte ens stora inköpare har alltid kännedom om och i vilken utsträckning farliga ämnen ingår i varorna. Än mindre finns sådan kunskap hos konsumenterna. Artikel 33 innebär därför en ökad möjlighet både för yrkesmässiga mottagare och för konsumenter att få kunskap om varors innehåll av särskilt farliga ämnen. Detta är förstås mycket viktigt. Eftersom de ämnen som omfattas av informationskyldigheten i artikel 33 är särskilt farliga, bör man se allvarligt på överträdelser av artikeln. Sådana överträdelser har ett högt straffvärde”⁴

³ Kemikalieinspektionen, PM: Den första kandidatförteckningen och vad den medför, 18 februari 2009 (Bilaga 6)

⁴ Prop. 2007/08:80, Miljöbalken och EG-förordningen om kemikalierregistrering, sid 108.

Notera även att även bristfällig information till en *mottagare* är straffbelagd. Med ”mottagare” avses samma begrepp som i REACH-förordningen, det vill säga en återförsäljare uppströms leveranskedjan närmare kunden.⁵

Bestämmelsen innehåller emellertid en ansvarsfrihetsregel i sista stycket:

Ansvar ska inte dömas ut enligt denna paragraf, om underlåtenheten eller den oriktiga eller bristfälliga informationen varit sådan att den inte kunnat försvåra bedömningen av risken för skada på människors hälsa eller i miljön.

Föreningen anser att ansvarsfrihetsregeln inte är tillämplig, av flera skäl. För det första rör det sig om dokumenterat farliga ämnen, något som framgår av att de förts upp på kandidatlistan. Som redan nämnts har DBP och DEHP klassificerats bland annat som reproduktionstoxiskt.

För det andra; utan information om att de farliga ftalaterna förekommer i produkten, finns det inte minsta möjlighet att kunna bedöma riskerna. Konsumenten är utsatt för många olika källor till ftalater. De flesta av dessa källor är av diffus karaktär och är därför svåra att undvika (till exempel ftalater i kosten). Det är därför synnerligen viktigt att information tillhandahålls så att källor till de farligaste ftalaterna synliggörs, och därmed möjliga att undvika.

Informationsplikten har i förordningen knutits redan vid förekomster på 0,1 viktprocent, vilket också måste anses vara den gräns som bör gälla för när brottet blir åtalbart. I proposition 2007/08: 80 uttalade emellertid lagstiftaren att ”Åtal bör anses påkallat från allmän synpunkt när en underlåtenhet att informera om förekomsten av ett ämne typiskt sett kunnat medföra risker för människors hälsa eller miljön”.⁶ Att ange *felaktiga* uppgifter om så höga halter som det här är frågan om måste typiskt sett anses medföra sådana risker. Om företagen svarat att de inte visste om produkten innehåller farliga ämnen, kommer en genomsnittlig konsument sannolikt att fortsätta behandla varor med viss försiktighet. I föreliggande fall har företagen emellertid lämnat felaktigt lugnande besked om giftförekomsten, vilket typiskt sett leder till att konsumenter betar sig med mindre försiktighet, och att risker som annars inte skulle ha varit för handen uppstår. Därför bör man se extra allvarligt på det inträffade.

För det tredje: REACH-förordningen instruerar leverantörer, försäljare och tillverkare att förse varandra och köparna med tillräcklig information för att ”möjliggöra en säker användning”.⁷ Det innebär att Björn Borg Footwear redan i god tid innan leveranserna till mottagaren, Euro Sko, borde ha redogjort för halterna av ftalater i sandalerna. I samma bestämmelse stipuleras emellertid ett minimikrav på informationen, nämligen att ”åtminstone” (på engelska ”as a minimum”) ange namnet på det farliga ämnet som ingår i varan. Inte ens detta minimikrav har alltså efterlevts av bolagen.

⁵ Detta framgår av REACH-förordningen Artikel 3 punkt 35: mottagare av en vara: en industriell eller yrkesmässig användare eller distributör som mottar en leverans av en vara och som inte är konsument.

⁶ Prop. 2007/08:80, Miljöbalken och EG-förordningen om kemikalierregistrering, sid 109.

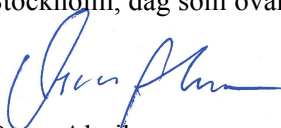
⁷ Reach-förordningen Artikel 33 punkt 1 anger att varje leverantör av ämnen på kandidatlistan över 0,1 viktprocent ”skall tillhandahålla mottagaren av varan tillräcklig information som leverantören har tillgång till, med åtminstone ämnets namn, så att varan kan användas på ett säkert sätt.”

Företagens underlåtenhet har därmed definitivt varit sådan att den försvårat riskbedömningen.

Värt att betona är att dessa ämnen är reglerade även i ett annat sammanhang i REACH. DEHP och DBP är förbjudna att användas som mjukgörare i barnleksaker.⁸ Förbudet gäller halter på över 0,1 viktprocent. Skor är en produkt som finns lättillgänglig för barn i hushållen, och halterna av DEHP och DBP är i detta fall upp till 80 gånger högre.

Naturskyddsföreningen anmäler Björn Borg Footwear AB och Euro Sko Group Sverige AB för brottet *bristfällig miljöinformation*. Genom att på en direkt fråga ha underlåtit att informera om de farliga ämnena alternativt uppgivit falska uppgifter har bolagen försvårat bedömningen av risken för skada på människors hälsa och i miljön. Både brister i information gentemot köparen såväl som mellan bolagen kan ha förekommit. Föreningen anser att brottet bör bedömas som grovt med beaktande av halten av de hälsofarliga ämnena, allmänfaran och bolagens uppsåtliga eller grovt vårdslösa beteende.

Stockholm, dag som ovan,

Oscar Alarik
Svenska Naturskyddsföreningen

---

⁸ EU:s regler om ftalater i leksaker och barnavårdsartiklar finns i REACH-förordningen (EG) nr 1907/2006, bilaga XVII, punkt 51 och 52

Bevisning

Vittnen:

Frida Hök

Handläggare Bra Miljöval kemiska produkter, textil och papper
Naturskyddsföreningens Handla Miljövänligtkontor
Box 7005
Norra Allégatan 5
402 31 Göteborg
Telefon: 031-10 55 98
E-post: frida.hok@naturskyddsforeningen.se

Anders Blom

Expert i analytisk kemi och projektledare för analysuppdraget
Swerea IVF
Brinellvägen 68
100 44 Stockholm
Telefon: 08-20 39 53
E-post: anders.blom@swerea.se

Skriftlig bevisning

- Bilaga 1:** Schema lagstiftning
- Bilaga 2:** Kvitto från inköpstillfället, kopia
- Bilaga 3:** Naturskyddsföreningens rapport ”Kemikalier in på bara skinnet, plastskor från hela världen”, 2009.
- Bilaga 4:** Brevväxling per e-post mellan Naturskyddsföreningens Frida Hök och Euro Sko samt det obesvarade meddelandet till Björn Borg.
- Bilaga 5:** Analysrapport från Swerea IVF refnr 5090302
- Bilaga 6:** Rapport från ALS Scandinavia L0908073
- Bilaga 7:** Kandidatlistan publicerad av Europeiska Kemikaliemyndigheten (Kemikalieinspektionen)
- Bilaga 8:** Kemikalieinspektionen, PM: Den första kandidatförteckningen och vad den medför, 18 februari 2009
- Bilaga 9:** Fullmakt för Naturskyddsföreningens ombud

Litteratur och länkar

Kemikalieinspektionens webbsidor om REACH: www.kemi.se/reach

Europeiska Kemikaliemyndigheten (ECHA), Vägledning om kraven för ämnen i varor, 2008: http://guidance.echa.europa.eu/docs/guidance_document/articles_sv.pdf